

Üniversite Öğrencilerinin Muhasebe Ders Algılarının Vergi Bilinç Düzeyleri ile İlişkisi: Aksaray Üniversitesinde Bir Araştırma

Mehmet Ali DURMUŞ*

Mustafa AY**

Öz

Çalışmanın amacı üniversite öğrencilerinin muhasebe ders algıları ile vergi bilinçleri ilişkisinin incelenmesidir. Alt amaçlar olarak ise demografik değişkenlere göre farklılıkların saptanmasıdır. Araştırma nicel olarak tasarlanmıştır. Muhasebe ders algılarının, vergi bilinç düzeylerinin ilişkilerinin belirlenmesi amacıyla geçerliliği ve güvenilirliği kanıtlanmış olan ölçekler kullanılmış ve basit rassal örnekleme yöntemi ile veriler toplanmıştır. Evren, Aksaray Üniversitesi öğrencileri içinden 2017-2018 eğitim öğretim yılında öğrenim gören 353 kişi örneklem olarak belirlenmiştir. Verilerin parametrik/nonparametrik testlerden hangisine uygun olduğunun belirlenmesi amacıyla gerekli testler yapılmış, nonparametrik testlere daha uygun olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Test olarak mann whitney-u, ve kruskal Wallis-H testleriyle analizler yapılmıştır. Muhasebe ders algısı ile vergi bilinç düzeyi arasında düşük düzeyli bir ilişki gözlemlenmiştir. Ana hipotez olarak muhasebe ders algısı ile vergi bilinci arasında düşük düzeyli bir ilişki gözlemlenmişken, lise öğrencilerinde yapılmış benzer çalışma ile yakın sonuçlar elde edilmiştir. Diğer analizlerde bazı çalışmalar ile paralel ilişkiler gözlemlenmişken bazı çalışmalarla farklı yönde sonuçlara ulaşılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Vergi, Vergi Bilinci, Muhasebe

Makale Türü: Araştırma Makalesi

The Relationship of Accounting Course Perceptions and Tax Awareness of University Students: A Research at Aksaray University

Abstract

The aim of the study is to examine the relationship between university students' perception of accounting courses and their tax awareness. As sub-objectives, it is to determine the differences according to demographic variables. The research was designed quantitatively. In order to determine the relationship between accounting course perceptions and tax awareness levels, scales with proven validity and reliability were used and data were collected with simple random sampling method. Population was determined as a sample of 353 students studying at Aksaray University in the 2017-2018 academic year. Necessary tests were carried out to determine which of the parametric/nonparametric tests were suitable for the data, and it was concluded that it was more suitable for nonparametric tests. As tests, analyzes were made with Mann Whitney-U and Kruskal Wallis-H tests. A low-level relationship was observed between the perception of the accounting course and the level of tax awareness. As the main hypothesis, a low-level relationship was observed between the perception of accounting courses and tax awareness, while similar results were obtained in a similar study conducted with high school students. In other analyzes, parallel relations with some studies were observed, while some studies reached different results.

Keywords: Tax, Tax Awareness, Accounting

Article Type: Research Article

* Dr. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Muhasebe-Finansman ABD, mehmatalidurmus42@gmail.com, ORCID: 0000-0002-7120-5703

** Prof. Dr., Selçuk Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü, may@selcuk.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-4489-8946.

1. GİRİŞ

Vergi bilinci gelişim sürecinin mükellefler açısından doğal seyrine bırakılmasının; vergi bilincinin gelişim süresinin uzamasına, dolayısıyla da gerçek ve tüzel kişiler tarafından vergi ödemelerinin, devlet açısından ise vergi alınmasının gecikmesine veya kaçınma/kaçırılma gibi kaybına sebep olma ihtimalleri bulunmaktadır. Bu nedenle, vergi bilincinin henüz mükelleflik durumunun başlangıcından önce oluşturulması faydalı olabilir. Üniversite öğrencilerinin ortalama yaş aralıkları göz önüne alındığında, bireysel gelişimleri ile toplumda olan hak ve sorumluluklarının gözlemlenmesinin aile dışında yaşam açısından başlangıcı olan yaş aralıkları olarak düşünülebilir. Bu durum ile birçok öğrencinin kendi harcama kalemlerini yapmaları ve bir bölümünün de kendi iş ve para kazanmalarının başlangıcı ile bireysel hareket etme olanaklarının oransal olarak artmasıyla kişisel karakterleri oluşmaktadır. Bu nedenle vergi bilincinin kazanılması veya kazandırılması için uygun olarak görülebilir.

Ülkemizde vergiler beyan usulüne göre toplanmaktadır. Beyanın gerçekleşmesi için ise resmi belge, defter ve kayıt işlemleri muhasebe departmanı çalışanları veya mali müşavirler tarafından hazırlanmaktadır. Araştırma konusu itibarı ile geleceğin muhasebe çalışanları/ mali müşavirleri olma potansiyeli taşımakta olan muhasebe dersi alan üniversite öğrencilerinin bu dersi algılama biçimleri ve bu algının vergi bilinci ile ilişkilendirebilme ilişkisi ve mevcut durumları tespit edilmeye çalışılmaktadır. Muhasebe dersleri ile olası yükselecek olan vergi bilinci, mesleği yapanların vergi kaçırma/kaçınma eğilimlerini azaltma potansiyeli ile yeni çalışmalarla ayrıntılı olarak incelenmesi konu ile ilgili olarak daha fazla bilgi sahibi olmamıza olanak tanıyacaktır.

Çalışmanın son bölümünde öncelikle araştırmanın amaç, sınırlılık ve kapsamı ortaya koyulmakla birlikte, elde edilen veriler tablolar halinde aktarılmış, yapılan analiz sonuçları da bilimsel metodoloji ile açıklanmaya çalışılmıştır. Bu veriler yorumlanarak, sonuçlar ve literatürde bulunan diğer çalışmalar ışığında ilgili akademi ve uygulamacılar açısından kullanılması muhtemeldir. Bu çalışmanın incelenmesi ve yorumlanması ile görüşlere bağlı olarak önerilerde bulunulmuştur.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Vergi Kavramı ve Vergi Bilinci

Bilinen en eski örgütlenme şeklienden itibaren politik bir toplum haline gelmesine kadar olan süreçlerde meydana gelen kamusal ihtiyaçların karşılanması, kişilerin yaptıkları üretimden belirli bir kısmını devlete vermeleri veya el konulması ile sağlanmıştır. Bu durum önceleri dini ve ahlaki temeller ile isteğe bağlı iken zaman içinde sistematikleşmiş ve zorunlu olarak alınan vergi kavramı haline dönüşmüştür (Eker ve Bülbül, 2016).

Vergi kavramı, kamu hizmetlerinin yerine getirilebilmesi için gerekli olan finansman ile kamunun borçları nedeniyle oluşan giderleri karşılamak için devletlerin egemenlik hakkı ve gücüyle, karşılıksız bir şekilde, tüzel veya gerçek kişilerden zorunlu bir şekilde aldığı parasal değerler olarak tanımlanabilir (Akdoğan, 2011). Bu tanım yaygın olarak kabul edilmiş olmasına karşın vergiye yaklaşım tarzlarına göre farklı tanımlar da bulunmaktadır.

Ülkelerin ekonomilerini yönetme ve hedeflerine ulaşmalarında kamu gelirleri önemli bir yer tutmaktadır. Devletlerin gelirlerinin büyük çoğunluğunun vergilerden olduğu düşünüldüğünde adil, basit ve etkin bir vergi sisteminin kurulması, kolay uygulanma ve ekonomik kalkınmanın sürdürülmesi gibi noktalarda önemli bir yer tutması kaçınılmazdır (Beşer, 2018: 3).

Vergilerin toplanmasında temel amaç kamu hizmetlerinin gerekliliği ve bunları oluşturmada gerekli olan finansman olarak düşünülebilir. Bu noktada kamu gelir ve giderleri dengelenmeye çalışılır. Kamu yaptığı işleri bir hukuk işleyişi ile yaptığından bu konuda da kendine özgü bir hukuk sistemi olarak vergi hukuku şeklinde yapılandırmasını oluşturmuştur (Öncel, Çağan ve Kumrulu, 1985: 1-3).

Verginin toplanması, ekonomik olmasının yanında psikolojik ve sosyolojik yönleri de olan bir fiildir. Bu noktada vergi ödemekle yükümlü olan mükelleflerin vergi ödeme istekleri ve bu ödemeyi gerçekleştirme durumları, psikoloji ve finansal durumlarına göre farklılıklar arz etmektedir (Koç, 2019: 1015). Özellikle ülkemizde olduğu gibi beyan usulü ile yapılan vergilendirmelerde, bu önem verginin doğru bir şekilde toplanarak, vergi kaçırma veya vergiden kaçınma davranışlarına da etki edebilir (Koç, 2019: 1020).

Çeşitli araştırma sonuçlarına göre vergi planlamalarının uygulanabilirliği, başarıya ulaşması ve vergi kaçaklarının önlenmesinde mükellefler ve mükellef adayları açısından erken dönemlerde vergi bilincinin gelişmesi önemli bir yer tutmaktadır (Sanusi vd., 2021: 90). Vergi bilinci ve etiğinin asıl amacı bir mükellefin kendi öz değer sisteminin gelişmesi ile vergi yükümlülük zamanı geldiğinde kendi isteği ile yükümlülüğünü yerine getirmesinin iç dünyasında memnuniyet ve gurur oluşturulması olarak nitelenir. Vergi ödemeyi her vatandaşın görev olarak görmesi ile verilere doğru bir şekilde ulaşılması ve değerlendirilmesidir (Hastuti, 2014: 84).

Genel anlamda mükelleflerin vergiye karşı vermiş oldukları tepkilerin başka bir etkeni de toplamda oluşan verginin yükü ve oranlarıdır. Vergi oranlarının optimal seviyelerden yüksek olması, insanların satın alma düzeylerini doğrudan etkileyen bir faktör olmasından dolayı vergi bilincinin azalarak vergi direncinin oluşmasına neden olabilir (Demir, 2009: 6). Bu noktada önemli bir başka konu ise hükümetlerin yapmış oldukları vergi aflarıdır (Widina vd., 2018: 240-241). Vergi aflarının sık sık olması vergi bilincinin azalması ve ilerleyen dönemde vergi adalet hissinin kaybolması ile yok olmaya kadar gidebilen bir süreç oluşturabilir (Tekin vd., 2013: 2).

Devletlerin bütçelerinde verginin oranı düşünüldüğünde ve beyan usulü yapılan ülkelerde bu gelirlerin kamuya aktarılmasında önemi düşünülürse eğitim aşamasında bu bilincin oluşturulması önemli etkiye sahip olarak nitelenebilir (Özcan ve Akyel, 2020: 55). Doğrudan veya dolaylı vergiler insanların gelirlerinde bir azalma veya parasal olarak alabilecekleri değişik oranlarda azaltmalarına yol açmaktadır. Buna rağmen insanların gönüllü olarak, hangi sebepler ile vergi ödemeye uyum göstermesi ve ödemeleri noktalarında bazı sorular gündeme gelmektedir (Torgler, 2003: 6). Bunun cevabı olarak birçok görüş bulunmasına karşın, vergi bilincinin gelişimi ile ilişkilendiren uzmanlar da bulunmaktadır.

Genel olarak bir değerlendirme yapılırsa devletlerin varlıkları ve hizmetlerini sürdürebilmeleri için olan en önemli şartlardan biri ekonomilerinin güçlü olmasıdır. Güçlü olan bir devletin ise güçlü bir mali sisteme sahip olmasının önemli bir yönü ise vergi sisteminin sağlamlığıdır. Bunun nedeni devletlerin hizmetlerini devam ettirebilmesi için gerekli olan sürekli artan harcamaların, finansmanın karşılanması için gelirlerini de arttırmak istemesi ve bu gelirlerin büyük bölümünü vergi gelirlerinden karşılaması olarak düşünülebilir (Demir, 2009: 2).

Vergiler çeşitli yöntemler ile toplanmaktadır. Bunlar doğrudan ve dolaylı vergilerdir. Özellikle doğrudan vergiler genel ağırlıkta beyan usulü ile yapılmaktadır. Bu usulde tüzel veya gerçek kişiler ödeyecekleri vergileri beyan ettikleri gelirlerinden hesaplama yapılarak alınmaktadır. Bu yöntemin başarısı da vergiye uyumun sağlanması veya vergi bilincinin toplumda benimsenmesi ile doğrudan ilgili olduğu da düşünülebilir (Teyyare ve Kumbaşlı, 2016: 2-3).

Gelişmiş ülkelerde vatandaşlık bilincinin gelişmesine paralel olarak vergi bilincinin de geliştiği, bu bağlam ile vergi sisteminde baskın olan gelirleri, doğrudan vergiler haline getirmektedir. Vergi gelirlerini etkileyen farklı faktörlerden biri de vergi yükümlülerinin vergiyi anlama ve algılama biçimleridir (Asrinanda, 2018: 540). Gelişmekte olan ülkelerde ise bu oran dolaylı vergilerin ağırlıkta olma durumuna yaklaşır. Bu oranın vergi sisteminin sistematığı ile vatandaşların vergiye uyumları olarak da düşünülen, vergi bilinç düzeyinde olan ilişkileri ve genel ekonomik durum ile ilgisi de bulunabilir (Pınar, 2019: 105-106).

Vergi bilinci bu noktalarda ne kadar önemli bir yere sahip olduğu düşünüldüğünde, sadece muhasebe dersi alan ve eğitilmekte olan nesiller için düşünülürse yılda belirli zamanlarda olan vergi haftaları ile sınırlandırılmayıp yaygın bir şekilde anlatılması yararlı olabilir. Bunun için çeşitli bilinçlendirme ve eğitim materyalleri ve araçları kullanılabilir (Taytak, 2010: 510). Bu noktanın sadece ödeme değil, ödenen vergilerden sağlanan hizmetlerin ve bu gelirlerin olmaması durumunda aksaması muhtemel durumların da anlatılması katkı sağlaması muhtemel unsurlar olarak düşünülebilir. İnsanlar vergi öderlerken kendi gelirlerinden finansal olarak feragat etmekte yani aynı ücret ile alabilecekleri mal/hizmet kalemleri azalmaktadır.

2.2. Muhasebe - Vergi İlişkisi

Vergilerin tüzel kişilikler açısından hesaplanmasında finansal tablolar tarafından sağlanan bilgilerden yararlanılmaktadır. Finansal tabloların oluşum ve kayıt sistemlerinin muhasebe bilgi sistemi üzerinden yapıldığı düşünülürse vergi-muhasebe ilişkisi oldukça önemli bir yer teşkil etmektedir.

Vergi ve muhasebe kavramları her ne kadar sıkı bir ilişkiye sahip olsalar da kuralları ve usullerinde bulunan farklılıklar sebebi ile çeşitli tartışmalar da barındırmaktadır. Bunlar finansal tablolar ve bu tabloları oluşturan kayıtlarının hazırlanmasında esas olarak kendi içinde bazı farklılıklar barındıran, vergi kuralları/muhasebe kurallarından hangisinin baz alınması gerektiğidir (Gallego, 2004: 796). Muhasebe sistemi ile ilgili de yapılan değişikliklerin uygulanması kanun/yönetmelikler ile düzenlenmektedir. TMS/TFRS veya benzeri gelişme ve değişmelerin sisteme yansımaları için ise bu kayıtları yapan muhasebe elemanlarının eğitimleri de oldukça önemlidir (Duman, vd., 2016: 365).

Muhasebe mesleğini icra eden kişilerin mükellef olarak tanımladıkları müşterilerinin vergiye ilişkin davranışlarında etki edebildikleri ve bu etkinin nicelik/niteliksel olarak da kayda değer konulardır (Organ ve Yegen, 2013: 241). Bu bağlamda muhasebe dersi alan öğrencilerin çalışabilecekleri sektör açısından değerlendirilen mali müşavirlik mesleği açısından da donanımlı olabilmelerinin ve devletle olan ilişkilerin sağlıklı olabilmesi için ön şartlardan biri de vergi sistemi hakkında bilgi sahibi olma ihtiyacıdır (Odabaş ve Aydın, 2016: 2000). Muhtemel muhasebe çalışanları olacak muhasebe dersi gören öğrencilerin bu derslere ilişkin algıları ile vergi bilinç düzeylerinde bir ilişkinin var olup olmama durumu ve var olması durumunda hangi yönlü olduğu da başka bir yönden araştırma açısından kayda değer bir konu olarak düşünülebilir.

2.3. Kişisel Faktörler

Vergi bilinci ve davranışlarına farklı faktörler etki etmektedir. Bunların ilki literatürde sıklıkla kullanılan ve farklı algıları oluşturan kişisel faktörlerdir. Bu noktada vergi bilinç ve davranışlarına etki eden kişilerin cinsiyetleri, yaşları, medeni halleri, meslekleri vb. faktörlerdir. Bu faktörlerin vergi bilinç algıları ve davranışsal olarak araştırmada olabilecek farklılıklar ise araştırma evreninin üniversite öğrencileri olması nedeniyle yaşları etken olarak görülmemektedir. Aile gelir durumları, okumuş oldukları fakülte/bölüm, sınıf, birinci veya ikinci öğretim olma durumları gibi faktörlerin muhasebe derslerini almaları ve bu derse ilişkin algıları gibi farklı faktörler de etki edebilmektedir.

Özdemir ve Ayvalı 2007 yılında yapmış oldukları araştırmada yaşın ilerlemesi ile kişilerin vergi bilinçlerinin artma eğiliminde olduğu, dolaylı olarak kamuya ait olan kullanım alanlarını daha fazla kullanmaları ile birlikte bilinç düzeyine etki edebileceği varsayımları ile fiş/fatura duyarlılığını araştırmışlardır. Bununla birlikte Zorlu 2012 yılında yapmış olduğu çalışmada, yaşı genç olan bireylerin vergi uyumunun artan yaşlara göre daha az, orta yaş ve yaşlılarda ise gençlere oranla vergi uyumunun daha fazla olduğunu saptamıştır.

Chung 2004 yılında yapmış olduğu çalışmada demografik ve kişisel farklılıkların vergi bilincinin ilişkisi ile ulaştığı sonuçlar açısından kadınların erkekler ile kıyaslandığında vergi bilinç düzeylerinin

daha yüksek olduğu tespitinde bulunmuştur. Aktan ve Çoban ise 2006 yılında eğitim seviyesi artan bireylerin vergiye uyumunun artacağı varsayımı ile başladıkları çalışmada Yeniçeri 2005 çalışmasında olduğu gibi eğitim düzeyi artan bireylerin vergiden kaçınma eğilimlerinin arttığını gözlemlemişlerdir. Yeniçeri aynı çalışmasında bireylerin gelirlerinde olan artışın da vergi hassasiyetlerini arttırdığını da belirtmiştir.

Konu ile ilgili olarak yapılan bazı farklı çalışmalarda Anglo-Sakson, İskandinav (Nordik) ve İngiltere gibi bazı ülkelerde, vergi uyumlarının yüksek olduğu bulgularına ulaşılmışken, cermen kökenli olan Almanya ve latin kökenli İspanya ve Fransa gibi ülkelerde vergi uyumlarının diğer ülkelere kıyasla daha düşük olduğu bulgularına ulaşılmıştır (Tunca, 2011: 24).

Vergi yükümlüsü olan kişilerin servet ve gelir durumları farklı olabilmelerinden, vergileme noktasında bu farkların göz önüne alınması yararlı olabilir. Vergi ödeyebilme gücünün en önemli göstergesi olan gelir, servet ve yapabildiği harcamalar da değerlendirilebilir. (Çiçek vd., 2008).

Vergi ile mükellef olanların devlete bağlılık durumları vergi bilinci ve buna bağlı olarak vergiye uyum oluşturmasında doğru orantılı bir şekilde artmaktadır (İpek ve Kaynar, 2009). Devletin var olması ve sürdürdüğü faaliyetlerin zorunlu olduğu fikrinde olanların toplumda çoğunluğu oluşturduğu düşünülürse, vergi bilinç düzeyleri ve uyum sağlamalarının nispi olarak daha kolay sağlanabileceği düşünülür (Hazman, 2009). Yüksek gelirli yükümlüler, gelir düzeylerinin artmasından kaynaklı ödemesi gereken verginin de artması nedeniyle, düşük gelirli olan bireylerden daha fazla vergi kaçırma niyetinde de olabilirler (Çelikkaya, 2002: 1-9).

3. LİTERATÜR TARAMASI

Özdemir ve Ayvalı (2007), çalışmalarında fiş ve fatura kullanımlarında evli kişilerin bekâr kişilere kıyaslandığında fiş almaya daha fazla önem verdiğini ve bunu belirleyen en önemli faktörün vergi bilinç ve vergi ahlakına sahip olmak olduğu bulgularına ulaşmıştır.

Bilgin (2011), Türkiye’de yaşayan vatandaşlarının vergi ahlak düzeylerini etkileyen muhtemel faktörleri belirlemek için yapmış olduğu çalışmada; Ömürbek vd. (2007) ve Sağlam (2013) tarafından yürütülen araştırma sonuçlarının tersi bir yönde cinsiyet, yaş ve gelir durumu gibi faktörlerin vergi ahlakı konusunda etkili olmadığı bulgularına ulaşmaktadır.

Hastuti (2014), vergi bilincinin mükelleflerin vergi kurallarını anlamlandırması ile olan ilişkisini belirlemek üzere 341 öğrenci ile bir çalışma gerçekleştirmiştir. Çalışmada örneklem grubunu ikiye ayırmış ve öğrencilerin %45’inin vergi bilincinin gelecekteki önemli bir yer edindiğini tespit etmiştir.

Sarasa ve Sarasa-Perez (2016), İspanya Alicante Üniversitesi’nde yapmış oldukları çalışmada eğitim süresinde olan 157 öğrencilerden yönetim organizasyon dersini almış olanların vergi bilinç ve ahlaklarının belirlenmesi ile cinsiyete bağlı farklılık olma durumlarını ölçmektedir. Çalışmada cinsiyete göre bir farklılığın olmadığı bulgusuna ulaşılmış ve sosyal yaşam ve ailenin dolaylı olarak da erken eğitimin etkili olduğunu belirlemiştir.

Cyan vd. (2016), yapmış oldukları çalışmada Pakistan’da ikamet eden insanların vergi bilinç ve ahlak düzeylerini ölçerek kadınların erkeklerden vergi bilinçlerinin daha yüksek olduğu bulgusuna ulaşmaktadır. Çalışma hayatına katılımın oransal olarak daha düşük olan gruplarda ise vergiye karşı daha olumlu bir tutumun olması ve eğitimin U şekilli olarak bir etki oluşturduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Bu U şekilden ise eğitimi çok yüksek veya çok düşük olan gruplarda vergi ahlakının yükseldiği verisine ulaşılmıştır.

Ömürbek vd. (2007), İ.İ.B.F. öğrencilerinin vergi bilincini ölçen bir çalışma gerçekleştirmiştir. Çiçek ve Bitlisli, (2017), çalışmalarında maliye derslerinin vergi bilincinin oluşmasına olumlu katkı

sağladığını belirtirken; Sağlam (2013) çalışmasında vergi bilinç ve vergi algı düzeylerini araştırmıştır. Yapılan bu üç çalışmada da cinsiyet, gelir düzeyi ve yaş gibi faktörlerin katılımcıların vergi bilinç ve vergi algılarını etkilediği bulgularına ulaşılmıştır.

Karlılar ve Kırıl (2018) çalışmalarında Çukurova üniversitesi İ.İ.B.F. öğrencilerinin vergi bilinci ve fiş fatura kullanım düzeylerini etkileyen faktörleri belirlemeye çalışmıştır. Çalışma sonucunda bölüm ve sınıfın vergi bilinci üzerine farklılık oluşturduğu bulgusuna erişilirken, akademik başarı ve öğrenim türünün bir fark oluşturmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Asrimanda (2018), vergi bilgisinin vergi bilincine etkisini incelemek amacıyla yaptığı 100 kişilik örneklem ile yapmış olduğu çalışmada vergi bilgisi ve uyumunun %93'lük bir bazda etkisinden bahsetmektedir. Widina vd. (2018), 200 kişi ile yapmış olduğu çalışmada vergi bilinci ile mükelleflerin ön koşulları sağlama ortalama değerleri yeterli olduğu görüşüne ulaşmakta ve vergi aflarına ilişkin görüş olarak ise olumlu olarak nitelemektedir.

Özcan ve Akyel (2020), yapmış oldukları çalışmada ise muhasebe finans eğitimi alan öğrenciler ile bu eğitimi almayan lise öğrencileri arasında vergi bilinç düzeyleri açısından anlamlı bir fark olmadığı sonucuna ulaşmışlardır.

4. YÖNTEM

4.1. Araştırmanın Amacı, Önemi Ve Hipotezleri

Araştırmada Aksaray üniversitesi öğrencilerinin verginin beyan edilmesinde görev alan muhasebe mesleğinin temeli olan muhasebe ders algılarının vergiyi algılama ve vergiyi tanımlama, içselleştirme düzeylerini etkilemesidir. Vergi ödemenin gereklilik, devletin verdiği hizmetlerin devamı için verginin gerekliliğinin tanımlanmasıdır.

Vergi bilincinin sosyo demografik veya verginin hesaplanmasında temel belge niteliğinde olan muhasebe bilgi sistemi ve bu bilgiyi oluşturan muhasebe derslerinin algılanması ile aralarında olan ilişkinin varlığı ve düzeylerinin belirlenme durumudur.

Bu araştırma, üniversite öğrenimi gören öğrencilerinin muhasebe ders algılarının vergi bilinç düzeyi ile olan ilişkilerinin var olma düzeyi ve oranlarının belirlenmesidir. Gelecekte vergi mükellefi hatta verginin hesaplanmasına esas olan kayıtları oluşturan mali müşavirlik yapma olasılığı olan muhasebe öğrencilerin muhasebe ders algıları ile sosyo-demografik durumlarına göre farklılık olmalarının belirlenmesidir.

Verginin birçok gelişmiş ülkede olduğu gibi beyan usulü olarak toplandığı ülkemizde bu beyanın gerçekleşmesini sağlayan ana meslek grubu olan muhasebe departman çalışanları ve mali müşavirlerdir. Konumuz olarak ise geleceğin muhtemel muhasebe çalışanı veya mali müşaviri olma potansiyeli taşıyan muhasebe dersi alan üniversite öğrencilerinin bu muhasebe derslerini nasıl algıladıkları ve bu algının vergi bilinç düzeylerini nasıl etkilediği devletin olası vergi kaybında önemli sayılabilen bir nokta olarak düşünülebilir.

Verginin bütçe gelirlerinin önemli bir bölümünü oluşturduğu düşünüldüğünde vergi kayıp ve kaçaklarının önlenmesinde toplumun vergi bilinç düzeyi özellikle vergilemeyi hesaplayan muhasebe departman çalışanları ve mali müşavirlerin önemi büyüktür. Bu noktada potansiyel muhasebe çalışanı olacak muhasebe dersi alan üniversite öğrencilerinin bu dersi algılama şekillerinin vergi bilinci ile ilişkisi oldukça önemlidir.

Vergi bilincinin yüksek olduğu gelişmiş ülkelerde, bireylerin kamu hizmetlerinden yararlanmalarının da belirli oranda etkili olduğu düşünülebilir. Ödenen verginin karşılığını aldığına

inanan vatandaşların da vergiye karşı olumsuz fiillerde bulunması beklenmez (Besley & Persson, 2014, s. 99-100).

Ülkelerde ekonomik gücün ve bu gücü oluşturan vergilerin önemi ve gelecekteki sürekliliği düşünüldüğünde bu ve benzeri çalışmaların ayrıntılı olarak yapılması gelecekte toplanacak vergilerin artması ve vergi kayıplarının azalmasına katkı sağlaması bakımından da önemli olduğu düşünülebilir.

Çalışmanın amacına yönelik olarak ana hipotezler ve bağlı olan alt hipotezler ise aşağıdaki sıralanmaktadır.

H₁: Katılımcıların vergi bilinç düzeyleri ve muhasebe ders algıları cinsiyetlerine göre farklılık göstermektedir.

H₂: Katılımcıların vergi bilinç düzeyleri ailelerinin gelir düzeylerine göre farklılık göstermektedir.

H₃: Katılımcıların vergi bilinç düzeyleri okumakta oldukları bölümlere göre farklılık göstermektedir.

H₄: Katılımcıların vergi bilinç düzeyleri maliye dersi almalarına göre farklılık göstermektedir.

H₅: Katılımcıların vergi bilinç düzeyleri ailelerinin ikamet ettikleri yerlere göre farklılık göstermektedir.

H₆: Katılımcıların vergi bilinç düzeyleri muhasebe departmanında çalışmalarına göre farklılık göstermektedir.

H₇: Katılımcıların vergi bilinç düzeyleri okudukları sınıflara göre farklılık göstermektedir.

H₈: Katılımcıların vergi bilinç düzeyleri okumuş oldukları lise türüne göre farklılık göstermektedir.

H₉: Katılımcıların vergi bilinç düzeyleri öğrenim türüne göre farklılık göstermektedir.

H₁₀: Katılımcıların vergi bilinç düzeyleri muhasebe dersini algılama durumlarına göre farklılık göstermektedir.

Bu çalışma gelecekte vergi mükellef veya mali müşavirlik potansiyeli olan öğrencilerin muhasebe ders algıları ve vergi bilinç düzeyleri ölçülmektedir. Diğer muhtemel değişkenler olarak cinsiyet, okunan bölüm, aile ikamet yeri gibi demografik özelliklerinin yanı sıra ikamet edilen yer ve ailelerinin gelir düzeyi gibi olası diğer sosyo-demografik özelliklere yönelik olarak da vergi bilinç düzeylerinde farklılıklar ölçülmektedir. Bu farkların var olma ve olmama durumları tespit edilmesi ve olası etkenleri ortaya koymaktadır.

Bu çalışmada evreni oluşturan üniversite öğrencilerinin tamamına ulaşma noktasında sahip olunan zaman ve maddi olanakların kısıtlı olmasından kaynaklı olarak muhasebe ders algıları, vergi bilinci düzeylerinin ve aralarında olabilecek ilişkilerin tespit edilmesi amacıyla genel tarama modeli kullanılmıştır.

4.2. Araştırmanın Örneklem Seçimi, Veri Toplama Süreci Ve Analiz Yöntemleri

Araştırmanın evrenini, Aksaray Üniversitesi merkez kampüsünde eğitim gören ve muhasebe dersi alan öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırma bu evrenin içinde yer alan 2017-2018 yılında eğitim/öğretim döneminde öğreniminde ilgili üniversitede lisans eğitimi alan, İ.İ.B.F.'de eğitimine devam eden ve araştırmacının geldiği derse katılan ve katılmaya gönüllü olan, iktisat, işletme, yönetim bilişim sistemleri ve sağlık bilimleri fakültesinden muhasebe dersi alan öğrencilerin oluşturduğu katılımcılar ile gerçekleştirilmiştir. Örneklem olarak katılımcı sayısı 360 olmasına karşın 7 tane anket

formu özensiz doldurulmuş olduğu gözlemlenerek 353'ü değerlendirmeye alınmıştır. Bu örneklem sayısı 0,05 hata payı için 357 örneklem sayısının yeterli olduğu literatürde belirtilmektedir (Yazıcıoğlu & Erdoğan, 2014, s. 231). Çalışmada olan örneklem sayısı da literatürce yeterli olup evrenin tam sayısı yaklaşık olarak 5000 kişi civarındadır. Bu noktada tesadüfi örnekleme yöntemi ile katılımcılar belirlenmiştir.

Vergi veren veya mükellef olma/hesaplama/aracı olma potansiyeline sahip olan gençlerin sahip oldukları vergi bilinci, yetişmiş oldukları ailenin ve eğitim aldıkları kişi/kurumlarının da vergi bilinç düzeylerine etkileri bulunmaktadır. Günümüzde özellikle bireyselliğe geçme yaşları olarak da düşünülen üniversite yıllarında olan gençlerin mevcut durum veya yakın gelecekte vergi mükellefi olma durumlarında vergi ile ilgili olumsuz bir tepki oluşmasının engellenmesi veya azaltılması için öncelikle mevcut durumlarının tespiti önemli bir yere sahiptir. Bunun nedeni bir sorunu çözenin ilk adımlarından biri mevcut durumun belirlenmesi ve istenen durum için muhtemel yapılabileceklerin araştırılması olarak düşünülebilir.

Araştırmada tam yapılandırılmış görüşme tekniği olarak tanımlanan “anket yoluyla” veriler toplanmıştır. Kullanılan anketi oluşturan sorular ve ölçek olarak nitelenen eğilim soruları, literatürde bulunan (kitap, makale, tez, internet) çalışmalar incelenmiştir. Daha önce yapılan çalışmalar incelenerek, çalışmanın amaç ve içeriği doğrultusunda geçerlilik ve güvenilirliği kanıtlanmış olan bir ölçek kullanılmıştır. Araştırmada şartları taşıyan Alkan (2009) tarafından geliştirilen, ölçeğin sorularından yararlanılmıştır. Çeşitli araştırmalardan faydalanarak sorulara muhatap olacak kişilerin durumlarına uygun özelliklerini demografik farklılıkları açısından ölçmek için muhtemel farklılıkları da içeren sorular ile anket oluşturulmuştur.

Araştırmada, veri toplamada, Aksaray Üniversitesinde eğitim almakta olan tüm öğrencilere ulaşma imkânının, finans ve zaman gibi kaynakların olmamasından kaynaklı olarak, tamsayım yöntemi değil, basit rassal örneklem yöntemi esas alınmıştır.

Anketin ilk bölümünde katılımcıların cevaplamaları istenen ve vergi bilinç düzeylerini ölçen, 30 sorudan oluşan ve 5'li likert tipi (5 tamamen katılıyorum, 4 katılıyorum, 3 karasızım, 2 katılmıyorum ve 1 hiç katılmıyorum) şeklinde kendi durumlarına en uygun eğilimi belirtmeleri istenen ifadeler bulunmaktadır. Sonraki bölümde araştırmaya katılanların muhasebe ders algılarını ölçmek için 8 sorudan oluşan ve bir önceki bölümde olduğu gibi likert tipte cevaplar istenen sorular bulunmaktadır. Son bölümde katılımcıların sosyo-demografik açıdan olabilecek ve eğitim aldıkları durumlarda olabilecek farklılıkları tanımlaması muhtemel olan 9 soru olarak toplamda 47 soru içermektedir.

Çalışmada katılımcılara; bilgilendirilmeleri amacıyla sorularına verecekleri yanıtların ve vergi bilinci ile ilgili eğilimlerinin sadece bu çalışmada kullanılmak üzere bilimsel amaçlı olduğu bildirilmiştir. Cevaplarda bulunan objektifliğin artması amacıyla doğru /yanlış cevap olmadığı duyurularak genel doğrular ile değil kendi düşünceleri doğrultusunda soruları cevaplamaları istenmiştir. Bu noktada sonuçların bireysel olarak değil toplu olarak oluşturulan veri seti olarak analizlerin yapılacağı ve bireysel gelen sorular için de gelen sorular hakkında açıklamalarda bulunulmuştur.

4.3. Bulgu Ve Analizler

Çalışmada toplanmış olan anketlerin gerekli olarak kodlanması ile oluşan veriler SPSS 22.0 programına işlenerek elde edilen veri setinin güvenilirlik ve geçerliliğini ölçmek için gerekli testler yapılmıştır. Güvenirlik analizi olarak Cronbach alfa analizi kullanılırken, geçerliğin analizi için ise yapı geçerliği olarak tanımlanan yöntemlerden biri olan iç tutarlık analizi yapılmıştır.

Güvenirlik testi ile, katılımcıların bireysel olarak soruların maddeler halinde olan cevaplarında olan tutarlılık olarak da tanımlanabilir. Güvenirlik testi, ölçeğin ölçmek amacına uygunlu ile ilgili

olmayıp, soruların içinde barındırdıkları cevapların kendi içinde olan tutarlılığı ile ilgilidir. Soruların her birine verilen yanıtların ikiden daha fazla olması halinde Cronbach alfa testi kullanılır. Yapılan analizin sonucunun 0,70 ve daha fazla olma durumunda güvenilirlik açısından yeterli olarak düşünülebilir (Büyüköztürk vd., 2011).

Çalışmada kullanılmış olan muhasebe ders algı ölçeğinin likert tip sorular için olan bölümüne uygulanan güvenilirlik analizi sonucunda 0,849 sonucuna ulaşılmıştır. Bir diğer likert tip ölçek olan vergi bilinci soruları için yapılan güvenilirlik analizinde ise 0,882 olduğu ve iki ölçeğin de sonuçlarının güvenilir kabul edileceği öngörülerek hipotezlerin test edilmesi amacıyla gerekli analizler yapılmıştır.

Araştırmaya katılan 353 kişinin demografik değişkenler açısından sayı ve yüzdelik dilimleri aşağıdaki tabloda özetlenmiştir.

Tablo 1. Katılımcılara İlişkin Sosyo-Demografik Özellikler

Cinsiyet	Sayı (N)	Yüzde (%)	Bölümler	Sayı (N)	Yüzde (%)
Kadın	224	63,5	İşletme	170	48,2
Erkek	129	36,5	İktisat	68	19,3
Toplam	353	100,0	Yönetim		
			Bilişim	42	11,9
			Sistemleri		
Ailenin geliri	Sayı (N)	Yüzde (%)	Sağlık Yönetimi	73	20,7
Düşük	30	8,5	Toplam	353	100,0
Orta	312	88,4	İkamet Yerleri	Sayı (N)	Yüzde (%)
Yüksek	11	3,1	Büyük Şehir	129	36,5
Toplam	353	100,0	Şehir	95	26,9
Maliye Dersi	Sayı (N)	Yüzde (%)	İlçe	81	22,9
Aldım	167	47,3	Kasaba	6	1,7
Almadım	177	50,1	Köy	39	11,0
Cevapsız	9	2,5	Cevapsız	3	1,0
Toplam	353	100,0	Toplam	353	100,0
Katılımcıların Okudukları Lise Türleri	Sayı (N)	Yüzde (%)	Sınıflar	Sayı (N)	Yüzde (%)
Anadolu Lisesi	201	56,9	1	102	28,9
Meslek Lisesi	114	32,3	2	108	30,6
Fen Lisesi	7	2,0	3	105	29,7
Özel Lise	15	4,2	4	38	10,8
Düz Lise	16	4,5	Toplam	353	100,0
Toplam	353	100,0	Öğrenim Türleri	Sayı (N)	Yüzde (%)
			Normal Öğretim	222	62,9
			İkinci Öğretim	131	37,1
			Toplam	353	100,0

*Katılımcının sorulara eksik bilgi verdiği kısımlarda cevapsız olarak nitelenmektedir. Analizde cevaplı olanlar ile gerekli testler gerçekleştirilmiştir.

Tablo 1'e göre, araştırmaya katılanların %63,5'i kadın olup, %36,5'i ise erkektir. Araştırmaya katılanlar aile gelirlerinin %8,5'i düşük, %88,4'ü orta, %3,1'i ise yüksek gelire sahip olduğunu belirtmektedir.

Aynı zamanda, katılımcıların %48,2'i işletme, %19,3'ü iktisat, %11,9'u YBS ve %20,7'si ise sağlık yönetimi bölümünde öğrenim görmektedir. Katılımcıların %47,3'ü daha önce maliye dersi almış olup, % 50,1'i ise daha önce maliye dersi almadığını belirtirken, %2,5'ini ise cevap vermeyen katılımcılar oluşturmaktadır.

Tablo 1 incelendiğinde, araştırmaya katılanların ailelerinin yaşadıkları yer açısından %36,5'inin büyük şehir, %26,9'unun şehir, %22,9'unun ilçe, %1,7'sinin kasaba ve %11'inin ise köyde ikamet ettiği görülmektedir. Araştırmaya katılanların %62,9'u normal öğretim okumakta olup, %37,1'i ise ikinci öğretim okumakta olan katılımcılardan oluşturmaktadır. Bu bağlamda, demografik değişkenler açısından dağılımın normale yakın şekilde dağıldığı gözlemlenmektedir.

Ölçek sorularına verilen cevapların normal dağılıp dağılmadığının ve buna bağlı olarak parametrik-nonparametrik testlerden hangisinin yapılması gerektiğinin anlaşılması amacıyla One-Sample Kolmogorov-Smirnov testi yapılmıştır.

Tablo 2. One-Sample Kolmogorov-Smirnov Testi

One-SampleKolmogorov-Smirnov Test	İletişim	Sorumluluk
Kolmogorov-Smirnov Z	2,277	1,697
Asymp. Sig. (2-tailed)	0,000	0,006

Yukarıdaki tabloda da görüleceği gibi sig P değerinin 0,05'ten küçük olması bu dağılımın nonparametrik test için uygun olduğunu göstermektedir. Vergi bilincinin ölçülmesi amacıyla sorulan soruların sosyo-demografik ve eğitim aldıkları bölüm, öğrenim tür ve sınıfları gibi farklı özellikleri baz alınarak yapılan karşılaştırmalarda iki farklı gruptan oluşan değişkenler nonparametrik test olarak mann whitney u, iki grubu aşan değişkenlerin açıklanması açısından normallik varsayımını karşılamayan durumlar için ise Kruskal Wallis H testi ile analizler yapılmıştır (Uysal, 2013: 148; Büyüköztürk vd., 2011).

Vergi bilinci ve muhasebe ders algısı açısından cinsiyete göre farklılığın incelenmesi için Mann Whitney U testi gerçekleştirilmiş ve yapılan analizlerde sig değerinin 0,05'ten büyük olduğu, dolayısıyla istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir (H_1).

Tablo 3. Mann Whitney U Testi (Cinsiyete Göre)

Cinsiyete Göre Mann Whitney U Testi		n	X	Ss	Test değeri	P
Muhasebe Ders Algısı	Kadın	224	3,1199	0,48090	-0182,	0,855
	Erkek	129	3,1152	0,62551		
Vergi Bilinci	Kadın	224	3,5121	0,43393	-0,232	0,816
	Erkek	129	3,4939	0,53499		

Öğrencilerin vergi bilinç düzeyleri ve muhasebe ders algıları, ailelerinin gelir düzeylerine göre farklılığın incelenmesi amacıyla Kruskal Wallis H Testi yapılmış test sonucu olarak Sig değerinin 0,05'ten daha büyük olması nedeniyle gelir durumuna göre istatistiksel metodolojide anlamlı olarak tanımlanan bir fark olmadığı gözlemlenmiştir (H_2).

Tablo 4. Kruskal Wallis H Testi (Gelir durumuna göre)

Aile Gelir Kruskal Wallis H Testi		n	X	Ss	Test değeri	P
Muhasebe Ders Algısı	Düşük	30	3,1125	0,42339	0,326	0,850
	Orta	312	3,1197	0,55144		
	Yüksek	11	3,0903	0,43329		
Vergi Bilinci	Düşük	30	3,4191	0,39637	1,312	0,519
	Orta	312	3,5100	0,47691		
	Yüksek	11	3,6106	0,54869		

Öğrencilerin vergi bilinç düzeyleri ve muhasebe ders algıları, okumakta oldukları bölümlere göre farklılığın incelenmesi amacıyla kruskal wallis H testi yapılmış ve Tablo 5'te görüldüğü gibi bölümlere göre vergi bilinç düzeyleri arasında istatistiksel olarak işletme bölümü ile YBS arasında işletme bölümü lehine anlamlı bir fark vardır. Muhasebe ders algıları için ise anlamlı bir fark yoktur (H_3 Ret).

Tablo 5. Kruskal Wallis H Testi (Bölümlere göre)

Okunmakta olan Bölümlere Göre Kruskal Wallis H Testi		n	X	Ss	Test değeri	P
Muhasebe Ders Algısı	İşletme	170	3,1058	,56297	3,428	0,330
	İktisat	68	3,1856	,46296		
	YBS	42	3,1873	,57797		
	Sağlık	73	3,0444	,51511		
Vergi Bilinci	*İşletme	170	3,5606	,41850	8,036	0,045
	İktisat	68	3,4345	,42442		
	*YBS	42	3,3553	,56752		
	Sağlık	73	3,5292	,55193		

* $P < 0,05$ olduğundan işletme bölümü lehine YBS ile aralarında anlamlı bir fark bulunmaktadır.

Vergi Bilinci ve Muhasebe Ders algısı açısından maliye dersi almalarına göre farklılığın incelenmesi için yapılan mann whitney u sonuçları olarak yapılan analizlerde muhasebe ders algısı açısından anlamlı bir fark yokken, aşağıdaki tabloda da görüldüğü vergi bilinci için sig değerinin 0,05'ten daha küçük olduğu ve dolayısıyla işletme bölümü lehine olmak üzere YBS bölümü ile istatistiksel metodolojide anlamlı olarak tanımlanan bir fark olduğu gözlemlenmiştir (H_4 Kabul).

Tablo 6. Mann Whitney U Testi (Maliye dersi alma durumlarına göre)

Maliye Dersi Alma Durumuna Göre T-Testi		n	X	Ss	Test değeri	P
Muhasebe Ders Algısı	Aldım	167	3,1384	,44587	,0729	0,466
	Almadım	177	3,0909	,59359		
Vergi Bilinci	Aldım	167	3,5405	,47844	-1,121	0,262
	Almadım	177	3,4646	,46773		

Öğrencilerin vergi bilinç düzeyleri ve muhasebe ders algıları, ailelerinin ikamet ettikleri yerlere göre farklılığın incelenmesi amacıyla kruskal wallis H testi yapılmıştır. Vergi Bilinci ve Muhasebe ders algıları için Sig (P) değerinin 0,05'ten daha büyük olması nedeniyle aşağıdaki tabloda da görüleceği gibi istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur (H_5).

Tablo 7. Kruskal Wallis H Testi (İkamet yerine göre)

Ailelerinin İkamet Yerine Göre Kruskal Wallis H Testi		n	X	Ss	Test değeri	P
Muhasebe Ders Algısı	Büyük Şehir	129	3,1065	0,56856	1,637	0,802
	Şehir	95	3,1367	0,49131		
	İlçe	81	3,1373	0,49237		
	Kasaba	6	2,9583	0,35059		
	Köy	39	3,1122	0,67180		
Vergi Bilinci	BüyükŞehir	129	3,5745	0,44128	6,606	0,158
	Şehir	95	3,4538	0,53091		
	İlçe	81	3,5138	0,46987		
	Kasaba	6	3,7083	0,58345		
	Köy	39	3,3531	0,38700		

Öğrencilerin Vergi Bilinci ve Muhasebe Ders algısı muhasebe ile ilgili işlerde çalışmalarına göre farklılığın incelenmesi için yapılan mann whitney u sonuçları olarak yapılan analizlerde aşağıdaki tabloda da görüldüğü gibi sig değerinin 0,05'ten daha büyük olduğu ve dolayısıyla istatistiksel metodolojide anlamlı olarak tanımlanan bir fark olmadığı gözlemlenmiştir (H_6).

Tablo 8. Mann Whitney U Testi (Muhasebe ile ilgili bir işte çalışma durumuna göre)

Muhasebe ile İlgili Bir İşte Çalışma Durumuna Göre kruskal wallis H testi		n	X	Ss	Test değeri	P
Muhasebe Ders Algısı	Çalıştım	122	3,1310	0,56929	-0,786	0,432
	Çalışmadım	229	3,1134	0,52259		
Vergi Bilinci	Çalıştım	122	3,5245	0,50634	-0,032	0,975
	Çalışmadım	229	3,4939	0,45629		

Öğrencilerin vergi bilinç düzeyleri ve muhasebe ders algıları, okudukları sınıflara göre farklılığın incelenmesi amacıyla kruskal wallis H testi yapılmıştır. Aşağıdaki tabloda da görüldü gibi okudukları sınıflara göre vergi bilinç düzeyleri ve Muhasebe ders algıları için yapılan kruskal wallis H testi sonucu P diye tanımlanan gösterge değerinin 0,05'ten daha büyük olması nedeniyle istatistiksel metodolojide anlamlı olarak tanımlanan bir fark gözlemlenmemiştir. Vergi bilinci için yapılan test sonucunda ise P değerinin 0,022 değerinin 0,05'ten küçük olduğu ve 3. sınıflar lehine olmak üzere 1. ve 3. sınıflar arasında anlamlı bir fark olduğu gözlemlenmiştir (H_7).

Tablo 9. Kruskal Wallis H Testi (Okunmakta olan sınıflara göre)

Okunmakta Olan Sınıflara Göre Kruskal Wallis H Testi	n	X	Ss	Test değeri	P	
Muhasebe Ders Algısı	1	102	3,0588	0,57314	4,950	0,292
	2	108	3,0728	0,54929		
	3	105	3,2105	0,51522		
	4	31	3,1774	0,42668		
	4 ve üzeri	7	3,0357	0,49851		
Vergi Bilinci	1*	102	3,5480	0,54334	11,474	0,022
	2	108	3,5221	0,41629		
	3*	105	3,4052	0,47341		
	4	31	3,5525	0,31463		
	4 ve üzeri	7	3,9214	0,49401		

*P<0,05 olduğu ve 1. ve 3. Sınıflar arasında anlamlı bir fark olduğu gözlemlenmiştir.

Öğrencilerin vergi bilinç düzeyleri ve muhasebe ders algıları, okumuş oldukları lise türüne göre farklılığın incelenmesi amacıyla kruskal wallis H testi yapılmıştır. Vergi bilinç düzeyleri ve muhasebe ders algıları için yapılan kruskal wallis H testi sonucu aşağıdaki tabloda da görüleceği gibi P değerleri 0,05'ten daha büyük olması nedeniyle istatistiksel metodolojide anlamlı olarak tanımlanan bir fark gözlemlenmemiştir (H₈).

Tablo 10. Kruskal Wallis H Testi (Okunmuş olan lise türlerine göre)

Okunan Lise Türlerine Göre Kruskal Wallis H Testi	n	X	Ss	Test değeri	P	
Muhasebe Ders Algısı	Anadolu Lisesi	201	3,0702	0,48439	2,166	0,705
	Meslek Lisesi	114	3,1864	0,54531		
	Fen Lisesi	7	3,1776	0,39451		
	Özel Lise	15	3,1495	0,84939		
	Düz Lise	16	3,1793	0,77459		
Vergi Bilinci	Anadolu Lisesi	201	3,4995	0,46194	4,094	0,393
	Meslek Lisesi	114	3,5143	0,50790		
	Fen Lisesi	7	3,3571	0,52949		
	Özel Lise	15	3,4281	0,45060		
	Düz Lise	16	3,6538	0,33557		

Öğrencilerin Vergi Bilinci ve Muhasebe Ders algısı öğrenim türüne göre farklılığın incelenmesi için yapılan mann whitney u sonuçları olarak yapılan analizlerde aşağıdaki tabloda da görüldüğü gibi sig değerinin 0,05'ten daha büyük olduğu ve dolayısıyla istatistiksel metodolojide anlamlı olarak tanımlanan bir fark olmadığı görülmüştür (H₉).

Tablo 11. Mann Whitney U Testi (Öğrenim türüne göre)

Öğrenim Türüne Göre Mann Whitney U Testi		n	X	Ss	Test değeri	P
Muhasebe Ders Algısı	Normal Öğretim	222	3,1181	0,52317	-0,402	0,688
	İkinci Öğretim	131	3,1183	0,56273		
Vergi Bilinci	Normal Öğretim	222	3,4896	0,47019	-0,483	0,629
	İkinci Öğretim	131	3,5322	0,47753		

Öğrencilerin muhasebe ders algılarının vergi bilinç düzeyleri ile ilişkisinin tespit edilmesi amacıyla basit regresyon analizi yapılmış ve aşağıdaki tabloda da görüleceği gibi %2'lik bir ilişki tespit edilmiştir (H_{10}).

Tablo 12. Regresyon Analizi

Model Summaryb										
Model	Adjusted R Square			Std. Error of the Estimate	Change Statistics				Durbin-Watson	
	1	2	3		R Square Change	df1	df2	Sig. F Change		
1	152a	023	,020	,46785	,023	,345	1	51	,004	1,888

Regresyon katsayıları olarak tabloda yer alan değerler, bağımlı ve bağımsız değişkenler arasında olan ilişkiyi ölçme noktasında doğrusal yönlü ve güçlü olmayan bir ilişkinin olduğunu göstermektedir. Verilerden edinilen bulgulara göre, bağımlı değişken olarak çalışmada tanımlanan vergi bilincini kısmi olarak açıkladığı görülmektedir. Tabloda olan R^2 (belirleyicilik katsayısı) diye tanımlanan değere (0,023) göre, muhasebe ders algısının vergi bilinci değişimlerinin %2'sini açıklayabildiği ifade edilebilir.

Araştırma hipotezlerinin kabul veya ret edilme durumları Tablo 13'te sunulmuştur.

Tablo 13. Hipotezlerin Kabul Ret Tablosu

Hipotez	Kabul Durumu
H ₁	Ret
H ₂	Ret
H ₃	Ret
H ₄	Kabul
H ₅	Ret
H ₆	Ret
H ₇	Kabul
H ₈	Ret
H ₉	Ret
H ₁₀	Kabul

5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Muhasebe ders algısı ile Vergi bilinci arasındaki ilişki ve öğrencilerin vergi bilinç düzeyleri ve sosyo-demografik değişkenler arasında anlamlı farklılıklar tespiti amacıyla yapılan çalışma ilgili konuda daha önce yapılan çalışmalar ile ilişkilendirilerek özetlenmektedir. Bu noktada, daha önce konu ile ilişkili olan Sağlam (2013), Ömürbek vd. (2007) ve Cyan vd. (2016) çalışmalarında, çalışmanın aksine vergi bilinç düzeyi ile, yaş, cinsiyet ve gelir düzeyinin etkili olduğu sonucuna ulaşılmışken bu çalışmada olan örneklem kitlesinin yaşlarının yakın olması nedeniyle farklı yaş grubuna ait bir örneklem

olmadığından incelenememiştir. Cinsiyet, gelir düzeyi gibi konularda vergi bilinci ile ilişkili olarak Bilgin (2011), Sarasa-Perez (2016) ve Kıral (2018) çalışması ile aynı yönde bir sonuç ile farklılık gözlemlenmemiştir. Ayvalı (2007) ve Çiçek ve Bitlisli (2017) çalışmalarında maliye dersinin vergi bilincini etkilediği sonucuna ulaşılmışken bu çalışmada maliye dersi alma durumuna göre herhangi bir farklılık sonucuna ulaşılamamıştır. Aile ikamet yerine göre ise Kıral (2018) çalışması ile aynı yönde bir farklılık gözlemlenmemiştir.

Çalışmada Karlılar ve Kıral (2018) çalışmalarında olduğu gibi aynı yönde sonuçlar ile bölüm ve sınıflar arasında anlamlı bir farklılık gözlemlenmiştir. Çalışmada işletme bölümü lehine olmak üzere işletme-YBS bölümleri arasında ve 1. sınıf lehine olmak üzere 1-3. sınıflar arasında anlamlı bir fark gözlemlenmiştir. Literatürde araştırılmamış olan muhasebe ile ilgili işte çalışma, lise türü gibi değişkenler arasında ise anlamlı bir fark gözlemlenmemiştir.

Çalışmanın ana hipotezi ile ilgili olarak yapılan başka bir çalışmada Odabaş ve Aydın (2016) yılında yaptıkları araştırma sonucunda muhasebe mesleğine katkı ve olası personel yetiştiren okullarda vergi derslerin yetersiz olduğu ve artırılmasına yönelik önerilerde bulunmuşlardır. Yürütülen çalışma için de muhasebe ders algısı ile vergi bilincinin ilişkisinin incelenmesi amacıyla yapılan regresyon analizi sonucunda %2'lik anlamlı olmasına karşın düşük bir ilişki gözlemlenmiştir. Bu sonuç, yukarıda bahsi geçen çalışma ile paralellik göstermektedir. Bu ilişkinin düşük olmasının sebebi ise ayrıntılı nitel çalışmalarla tespit edilerek devletin ana gelir kaynağı olan verginin verimliliğini arttıracak olan vergi bilincinin düzeyinin arttırması için daha somut ve ayrıntılı olarak bilgi sahibi olunmasına katkı sağlayabilir.

Çalışma sonucu olarak uygulamacılar açısından yani muhasebe ders işleyenler ve vergi politikasını belirleyenler açısından muhasebe ders içeriği ile vergi ilgisinin öğretim sürecinde daha aktif anlatılması da faydalı olabilir.

Etik Beyan

“Üniversite Öğrencilerinin Muhasebe Ders Algılarının Vergi Bilinç Düzeyleri ile İlişkisi: Aksaray Üniversitesinde Bir Araştırma” isimli araştırmanın yazılması, analizleri ve yorumları süreçlerinde Araştırma ve Yayın Etiği kurallarına uyulmuştur ve verilerde herhangi bir tahrifat yapılmamıştır. Verilerin toplanma tarihi olarak 2017-2018 olmasından dolayı etik kurul iznine gerek bulunmamaktadır.

Katkı Oranı Beyanı

Araştırma makalesinin konu seçimi literatür incelenmesi verilerin analiz ve yorumlanma süreçlerinde her iki yazarda katkıda bulunmuş son hali düzenlenerek onaylamıştır.

Çatışma Beyanı

Yapılan bu çalışma gerek bireysel gerekse kurumsal/örgütsel herhangi bir çıkar çatışmasına yol açmamıştır.

KAYNAKÇA

Akdoğan, A. (2011). *Kamu Maliyesi*. Ankara: Gazi Kitabevi.

Aktan, C., ve Çoban, H. (2006). *Vergileme Ekonomisi ve Vergileme Psikolojisi Perspektiflerinden Vergiye Karşı Tutum ve Davranışları Belirleyen Faktörler*. Ankara: Seçkin Yayınevi.

Alkan, A. (2009). *Vergi Bilinci ve Vergi Uygulamaları Karşısında Mükellef Davranışlarının Tespiti: Zonguldak İli Örneği*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi., Zonguldak Karaelmas Üniversitesi, Zonguldak

Durmuş, M.A., & Ay, M. (2022). Üniversite Öğrencilerinin Muhasebe Ders Algılarının Vergi Bilinç Düzeyleri İle İlişkisi: Aksaray Üniversitesinde bir Araştırma. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 24(42), 325-342.

Asrinanda, Y. D. (2018). The Effect of Tax Knowledge, Self Assessment System, and Tax Awareness on Taxpayer Compliance. *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences*, 8(10), 539-550.

Besley, T., ve Persson, T. (2014). Why Do Developing Countries Tax So Little. *Journal of Economic Perspectives*, 28(4), 99-120.

Beşer, B. H. (2018). *Vergi Rekabetinin Kıtısında Vergi Cennetleri*. Bursa: Ekin Yayıncılık.

Bilgin, H. K. (2011). Vergi Ahlakının Teorik Çerçevesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20(2), 259-278.

Büyüköztürk, Ş., Çakmak, K., Akgün, Ö., Karadeniz, Ş., ve Demirel, F. (2011). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Yayıncılık.

Chung, J. (2004). The Effect of Friendly Persuasion and Gender on Tax Compliance Behavior. *Journal of Business Ethics*(15), 133-145.

Cyan, M. R., Koumpias, A. M., ve Vezquez, J. M. (2016). The Determinants of Tax Morale in Pakistan. *Journal of Asian Economics*(47), 23-34.

Çelikkaya, A. (2002, Temmuz). Mükelleflerin Vergiye Gönüllü Uyumunu Etkileyen Faktörler. *e-Akademi Hukuk, Ekonomi ve Siyasal Bilimler Aylık İnternet Dergisi*(5).

Çiçek, H., Karakaş, M., ve Yıldız, A. (2008). Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde Vergi Yükümlülerinin Vergiyi Algılama ve Tutum Analizi: Bir Alan Araştırması. *Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Daire Başkanlığı*(381).

Çiçek, U., ve Bitlisli, F. (2017). Vergi Eğitiminin Üniversite Öğrencilerinin Vergi Bilinci ve Farkındalığı Üzerindeki Etkisi: Bir Araştırma. *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*, 10(2), 261-278.

Demir, M. (2009). Toplumun Vergiye Karşı Tutum ve Davranışlarını Etkileyen Faktörler. *Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi*(18), 1-10.

Duman, H., Bezirci, M., Yücenurşen, M., ve Apak, İ. (2016). Türkiye Muhasebe/Finansal Raporlama Standartlarına Göre Günümüz Muhasebe Eğitiminden Beklentiler. *International Journal of Human Sciences*, 13(1), 364-374.

Eker, A., ve Bülbül, D. (2016). *Kamu Maliyesi*. Ankara: Gazi Kitabevi.

Gallego, I. (2004). The Accounting and Taxation Relationship in Spanish Listed Firms. *Managerial Auditing Journal*, 19(6), 796-819.

Hastuti, R. (2014). Tax Awareness and Tax Education: A Perception of Potential Taxpayers. *International Journal of Business, Economics and Law*, 5(1), 83-91.

Hazman, G. G. (2009). Vergi Bilincini Etkileyen Muhtemel Dışsal Etkenlerin Lojistik Regresyon Analizi ile Tespiti. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 4(1), 53-71.

İpek, S., ve Kaynar, İ. (2009). Vergiye Gönüllü Uyum” Konusunda Çanakkale İline Yönelik Ampirik Bir Çalışma. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 16(1), 173-190.

Karlılar, S., ve Kırıl, G. (2018). Vergiye Öğrenci Bakış Açısı: Çukurova Üniversitesi Örneği. *Çukurova Üniversitesi İİBF Dergisi*, 22(1), 45-66.

Durmuş, M.A., & Ay, M. (2022). Üniversite Öğrencilerinin Muhasebe Ders Algılarının Vergi Bilinç Düzeyleri İle İlişkisi: Aksaray Üniversitesinde bir Araştırma. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 24(42), 325-342.

Koç, Ö. E. (2019). Vergilemenin Mükellefler Üzerindeki Psikolojik Etkileri: Vergiden Kaçınma ve Vergi Kaçırma Üzerine Bir Alan Araştırması. *Business and Economics Research Journal*, 10(4), 1015-1027.

Odabaş, H., ve Aydın, M. (2016). Vergi Hukuku ve Muhasebe: Uygulamalı Bilimler Yüksek Okullarının Muhasebe Bölümlerinde Okutulan Vergi Dersleri Üzerine Bir Araştırma. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 5(7), 2000-2016.

Organ, İ., ve Yegen, B. (2013). Vergi Bilinci ve Vergi Ahlakı Oluşumunda Muhasebe Meslek Mensuplarının Rolü: Adana Örneği. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 27(4), 241-271.

Ömürbek, N., Çiçek, H. G., ve Çiçek, S. (2007). Vergi Bilinci Üzerine Bir İnceleme: Üniversite Öğrencileri Üzerinde Yapılan Anketin Bulguları. *Maliye Dergisi*(153), 102-122.

Öncel, M., Çağan, N., ve Kumrulu, A. (1985). *Vergi Hukuku* (2 b., Cilt 1). Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.

Özcan, F., ve Akyel, N. (2020). Muhasebe ve Finansman Eğitimi Alan ve Almayan Lise Öğrencilerinin Vergi Ahlakı, Vergi Algısı ve Vergi Bilinci Farklılıklarının İncelenmesi: Bir Uygulama Örneği. *Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1), 54-68.

Özdemir, A. R., ve Ayvalı, H. (2007). Vergi Bilincine Sahip Bireylerin Fiş veya Fatura Alma Duyarlılığını. *Maliye Dergisi*(153), 51-73.

Perez, C. P., ve Perez, J. S. (2016). University Students' Tax Morale: A Study of Gender Within the University of Alicante, Spain. *Proceedings of ICERI2016 Conference* (s. 4594-4599). Seville: ICERI2016.

Pınar, A. (2019). Maliye Politikası ve Ekonomik Kalkınma. E. Erdoğan içinde, *Maliye Politikası I* (s. 98-115). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Sağlam, M. (2013). Vergi Algısı ve Vergi Bilinci Üzerine Bir Araştırma. *Sosya Ekonomi Dergisi*(1), 315-334.

Sanusi, S., Herda, N., Abdullah, N., Chin, L. T., Rastam, F., ve Rozzani, N. (2021). Tax Awareness Among Students from Higher Learning Institutions in Malaysia: Education Area as A Moderator. *International Journal of Economics and Management*, 15(1), 89-102.

Taytak, M. (2010). İlköğretim II. Kademe Öğrencilerinde Vergi Bilincinin Tespiti: Ampirik Bir Araştırma. *Maliye Dergisi*(158), 496-512.

Tekin, A., Tuncer, G., ve Sağdıç, E. N. (2013). Vergi Afları Sonrasında Vergi Uyum Süreci. *Sakarya İktisat Dergisi*, 2(2), 1-26.

Teyyare, E., ve Kumbaşlı, E. (2016). Vergi Bilinci ve Vergi Ahlakının Gelişmesinde Maliye Bölümü Eğitiminin Rolü. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16(4), 1-30.

Torgler, B. (2003). Tax Morale: Theory and Empirical Analysis of Tax Compliance. *Doctoral Dissertation University of Basel*.

Tunca, E. (2011). Sosyo-Psikolojik Açından Vergi Mükelleflerinin Vergi Karşısındaki Tutum ve Davranışları: Nevşehir İli Örneği. *Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi*, 46-47.

Uysal, İ. (2013). Akademisyenlerin Genel Öz-Yeterlik İnançları: AİBÜ Eğitim Fakültesi Örneği. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(2), 144-151.

Durmuş, M.A., & Ay, M. (2022). Üniversite Öğrencilerinin Muhasebe Ders Algılarının Vergi Bilinç Düzeyleri İle İlişkisi: Aksaray Üniversitesinde bir Araştırma. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 24(42), 325-342.

Widina, R., Nuirkhen, A., Novanty, I., Muhsin, M., ve Sumiadji, S. (2018). The Influence of Tax Understanding, Tax Awareness and Tax Amnesty Toward Taxpayer Compliance. *Jurnal Keuangan dan Perbankan*, 22(2), 240-255.

Yazıcıoğlu, Y., ve Erdoğan, S. (2014). *SPSS Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (4. Baskı b.). Ankara: Detay Yayıncılık.

Yeniçeri, H. (2005). Beyan Esasına Dayanan Vergilerde Vergi Kayıp ve Kaçakların Psikolojik Nedenlerinin Tespitine Yönelik Bir Araştırma. *Vergici ve Muhasebeciyle Diyalog*(211), 990-1011.

Yeniçeri, H. (2005). Vergi Yükümlülerinin Vergi Karşısındaki Tutum Ve Davranışlarının Gelir Düzeyine Göre Karşılaştırılması. *istanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Metodoloji ve Sosyoloji Araştırmaları Merkezi Sosyoloji Konferansları Dergisi*(31), 279-299.

Zorlu, Ö. (2012). İlköğretim Çağındaki Öğrencilerin Vergi Bilinci Düzeyi ve Vergi Bilinci Düzeyi ile İlgili Örnek Uygulama: Ankara İli Örneği. Yayınlanmış *Yüksek Lisans Tezi*, Gazi Üniversitesi, Ankara